

Owczarek, Janina

Sprawozdanie z działalności statutowej Instytutu Historii Nauki PAN w roku 2004

Kwartalnik Historii Nauki i Techniki 50/3-4, 314-322

2005

Artykuł umieszczony jest w kolekcji cyfrowej Bazhum, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych tworzonej przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego.

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie ze środków specjalnych MNiSW dzięki Wydziałowi Historycznemu Uniwersytetu Warszawskiego.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

SPRAWOZDANIE
Z DZIAŁALNOŚCI STATUTOWEJ
INSTYTUTU HISTORII NAUKI PAN
W ROKU 2004

WYMIANA ZAGRANICZNA

**Informacja o współpracy Instytutu Historii Nauki
z zagranicznymi partnerami**

Umowy o współpracy:

– Instytut Historii Litwy Litewskiej Akademii Nauk

Współpraca z Instytutem Historii Litwy (w ramach umowy bezpośredniej) dotyczyła w 2004 r. związków naukowych i kulturalnych Polski i Litwy, nauki w Uniwersytecie Wileńskim, dorobku wychowanków Uniwersytetu oraz jego roli dla nauki i kultury Polski i Litwy (wyjazdy: Ewelina Tylińska, Bożena Urbanek; przyjazdy: Vitautas Tumenas, Tamara Bairašauskaite, Danguolė Svidinskaitė)

– Królewska Szwedzka Akademia Literatury, Sztuki i Nauk Antycznych

Współpraca z KSALSINA (w ramach umowy PAN) dotyczyła tematu: Biblioteka naukowa Kopernika – źródło do badań astronomii Renesansu i genezy heliocentryzmu: matematyczny i astronomiczny kontekst „De revolutionibus” (G. Rosińska)

Współpraca w ramach centralnych porozumień PAN:

– Konan Women’s University, Japonia,

Badania prowadzone przez I. Arabas w 2004 r. dotyczyły zaopatrzenia w leki domowych apteczek

– Akademia Brytyjska, Wielka Brytania

S. Zamecki prowadził badania nt Problematyka filozofii i historii dziedziny nauki w pracach Williama Whewella (1794–1866)

– Królewska Szwedzka Akademia Literatury, Sztuki i Nauk Antycznych

G. Rosińska prowadziła badania nt Biblioteki naukowej M. Kopernika

Współpraca bezumowna:

– Uniwersytet Yale, USA, kontynuacja badań dokumentów pisma klinowego o treści astronomicznej i astrologicznej (I. Żbikowska)

– Harvard University – prof. O. Gingerich – referat nt. recepcji myśli kopernikańskiej w Europie: panel IHN PAN na 17 Zjeździe Historyków Polskich w Krakowie

**Prezentacja wyników prac naukowych przedstawianych
na konferencjach zagranicznych
(na zaproszenie organizatorów)**

a)

autor			temat	nazwa zjazdu lub konferencji
tytuł	Imię 1	Nazwisko		
dr hab.	Wiesław	Wójcik	The scheme of development of mathematics according to Lakatos and its application to the Riemann's Scientific activity	Computing and Philosophy; University of Pavia, Włochy
mgr	Dorota	Zamojska	Zespoły rozproszone - zarys problematyki na przykładzie zbiorów Archiwum PAN w Warszawie	Moleta k. Wilna
dr	Andrzej	Wójcik	The History of Coal Mining in Jaworzno	Romania, Baia Mare
dr	Jarosław	Włodarczyk	The Long Road to Tycho's Star Catalogue: From Antiquity to Copernicus	Praga, Czech
dr hab.	Jan	Piskurewicz	A la recherche des nouvelles voies d'échanges intellectuels internationaux: Marie Curie et la Société des Nations	Sur les traces de Marie Curie Sklodowska, Plateau d'Assy, Francja
dr	Michał	Kokowski	Nicolaus Copernicus and the interdisciplinary problem of the integration...	Maastricht, Holandia

b) inne wystąpienia

autor			Temat	kraj
tytuł	Imię 1	Nazwisko		
dr hab.	Robert	Zaborowski	L'affectivite dans les fragments des presocratiques thymos et phren	Ateny, Grecja
dr hab.	Halina	Lichocka	The Polish Academy of Sciences – Past and Present	Marburg, Niemcy

CZŁONKOSTWA W MIĘDZYNARODOWYCH
TOWARZYSTWACH NAUKOWYCH

- I. Arabas: International Society for the History of Pharmacy
- K. Bartnicka: International Standing Conference for the History of Education,
- J. Jeszke: Deutsch-Polnische Gesellschaft für Geschichte der Medizin, European Association for the History of Medicine and Health, International Network for History of Public Health (od 2000)
- H. Lichocka: czł. rzecz. Académie Internationale d'Histoire de la Pharmacie, Federacja Europejskich Towarzystw Chemicznych (FECS). Working Party on the History of Chemistry,
- J. Malicki: International Advisory Board (przy Association for Studies of Nationalities),
- B. Orłowski: czł. Międzynarodowego Komitetu Historii Techniki (ICOHTEC),
- B. Płonka-Syroka: Deutsch-Polnische Gesellschaft für Geschichte der Medizin.
- G. Rosińska: czł. koresp. Académie Internationale d'Histoire des Sciences, czł. konsultant com. 41 International Union of Astronomy; czł. Société Internationale pour l'Étude de la Philosophie Médiévale,
- A. Śródka: del. Polski do Międzynarodowego Tow. Historii Medycyny,
- B. Urbanek: European Association for the History of Psychiatry oraz International Association of Nurses.
- Włodarczyk J.: czł. Komisji International Union of Astronomy.
- Zasztowt L.: International Standing Conference for the History of Education.
- Wójcik A. czł. International Association of Sedimentologists (IAS), czł. Earth Science Teachers Association (ESTA), American Association of Petroleum Geologists (AAPG), czł. Society for Sedimentary Geology (SEPM), czł. International Committee for the Conservation of the Industrial Heritage (TICCIH), czł. International Council of Museum (ICOM)
- Zaborowski R. czł. Association des Etudes Homeriques, Grenoble, czł. Koresp. Philologikos Syllogos „Parnassos”

Ocena merytoryczna i wnioski

Instytut utrzymał dotychczasowe naukowe kontakty zagraniczne (bezumowne), zwiększył dotychczasową działalność publikatorską, bierze duży – w miarę swoich możliwości – udział w pracy dydaktycznej i popularyzatorskiej.

Wyniki współpracy międzynarodowej pracowników IHN w roku 2004 potwierdziły znaczenie i potrzebę intensyfikacji kontaktów z nauką światową.

Oczywista pozostaje konieczność zwiększenia funduszy przeznaczonych na sfinansowanie badawczych wyjazdów zagranicznych pracowników PAN.

Niezbędne jest również stwarzanie szerszej możliwości bezpośrednich kontaktów z instytucjami współpracującymi z PAN w ramach umów międzynarodowych.

SEMINARIA

Od 2002 roku w Instytucie prowadzone są seminaria doktorskie, w których uczestniczą zarówno młodszy pracownicy naukowcy jak i absolwenci uczelni wyższych z całej Polski.

– Comiesięczne seminarium doktorskie z historii oświaty i wychowania prowadzone jest przez prof. dr hab. Kalinę Bartnicką i gromadzi ok. 25 osób.

Kolejny przewód doktorski będzie zakończony obroną w I kwartale 2005 r., następne są w trakcie przygotowania. Uczestnicy publikują swoje artykuły w „Rozprawach z Dziejów Oświaty” i „Kwartalniku Pedagogicznym”.

– Seminarium z historii nauk medycznych nt. „Polska prasa medyczna jako źródło historyczne w badaniach nad problematyką zdrowia i choroby XIX i XX wieku” prowadzi doc. dr hab. Bożena Urbanek; w seminarium uczestniczy 17 osób z całego kraju; 2 osoby z grupy seminaryjnej mają już otwarte przewody doktorskie w Radzie Naukowej Instytutu. Publikacje uczestników zamieszczane są w „Medycynie Nowożytnej” i innych czasopismach Instytutu.

– pracownicy Instytutu uczestniczą w seminarium „Międzykulturowy wymiar komunikacji idei w dziejach nauki” organizowanym – wspólnie z Zakładem Komunikacji Międzykulturowej UAM – przez doc. dr hab. Jaromira Jeszke; spotkania seminarzystów odbywają się w Ciężeniu k. Poznania i w Warszawie – przemienne.

W Instytucie odbywają się spotkania metodologiczne dla asystentów.

SESJE

Instytut był organizatorem 2 sesji naukowych

- panel naukowy Nauka – Technika – Wychowanie. Polskość i europejskość, na 17 Zjeździe Historyków Polskich, Kraków 15 września 2004
- *Roślinne środki odurzające w XIX wiecznej nauce polskiej*, Warszawa, 20 października 2004

Instytut był współorganizatorem 2 sesji naukowych

- sesja dot. *Prac nad Atlasem Historycznym Szkół na Ziemiach Polskich*, Pułtusk, 3–4 czerwca 2004

- *Zawód położnej na ziemiach polskich*, Sosnowiec, 9 grudnia 2004
- Współudział wraz z PAU w organizowaniu międzynarodowej sesji nt. historii nauki (dr M. Kokowski)

STOPNIE AKADEMICKIE.

Rada Naukowa zatwierdziła stopień doktora nauk humanistycznych mgr Annie Trojanowskiej.

DYDAKTYKA

Działalność dydaktyczną prowadziło 15 osób w 12 wyższych uczelniach: w Warszawie, Krakowie, Katowicach, Lublinie, Poznaniu, Wrocławiu, Pułtusku, Rzeszowie, Bielsku–Białej, Kaliszu, Częstochowie i Rzeszowie.

PROJEKTY BADAWCZE (GRANTY KBN)

- realizowane poprzez Instytut: *Klasyfikacja całej tradycji rękopiśmiennej Witelona. Perspektywy* (kier. J. Burchardt).
- *Fizjografia Polska na przełomie XVIII/XIX w. Poznanie flory terenów granicy geobotanicznej Europy Zachodniej i Wschodniej* (kier. W. Grębecka)

NAGRODY

- Doc. dr hab. Robert Zaborowski otrzymał nagrodę Prezesa Rady Ministrów (za rok 2004) za rozprawę habilitacyjną pt. *La crainte et le courage dans l'Illiade et l'Odyssée*. Przewód habilitacyjny przeprowadzony był w Radzie Naukowej Instytutu Historii Nauki.

INFORMACJE OGÓLNE

Stan osobowy w końcu roku wynosił 40 osób, w tym 33 pracowników naukowych i biblioteki (7 profesorów, 7 docentów, 11 adiunktów, 5 asystentów).

Udzielono urlopów bezpłatnych 2 docentom, 2 adiunktom, 2 asystentom.

Instytut należy do kategorii II w systemie klasyfikacji KBN. Dotacja KBN na działalność statutową wynosiła 1.734.200 zł (w roku 2003 – 1.734.200). Na

działalność wspomagająca badania (popularyzacja) Instytut otrzymał 13 100, – zł. (Obchody Roku Staszycowskiego).

Wydawnictwo Instytutu Historii Nauki:

Opublikowano łącznie 7 pozycji, w tym wydawnictwa ciągłe i czasopisma: „Analecta“ z. 1–2/2004, „Kwartalnik Historii Nauki i Techniki“ nr 1–2/2004 i 3/4/2004, „Medycyna Nowożytna. Studia nad Historią Medycyny“ t. 11 z. 1, „Rozprawy z Dziejów Oświaty“ t. XLIII/2004, „Organon” 32/2003, Słownik Biograficzny Polskich Nauk Medycznych t. 3 z. 1, „Monografie z Dziejów Nauki i Techniki” tom CLIV/2004.

Oraz książki:

– Michał K o k o w s k i , *Copernicus's Originality: Towards Integration of Contemporary Copernican Studies*, Warszawa-Kraków, Wydawnictwa IHN PAN, 2004, ss. 340.

– Beata W y s a k o w s k a , *Surowce i preparaty stosowane w Polsce XIX wieku*, Warszawa, Wydawnictwa IHN PAN, 2004, ss. 156.

– Bożena U r b a n e k , *Zawód położnej na ziemiach polskich w XIX i XX w.*, Katowice, 2004, ss. 267

– *Witelona perspektywy Księga V, VI, VII*, przekład na język polski ze wstępem i komentarzami, Studia Copernicana XL, Toruń, wyd. 2004, ss. 457.

– B. O l s z e w i c z , *Kartografia polska XV–XVII w.*, Z Dziejów Kartografii t. 13, Warszawa, 2004, ss. 120

Pracownicy Instytutu opublikowali łącznie 124 prac naukowych, w tym 3 książki, ponadto w dorobku pracowników naukowych Instytutu znalazły się publikacje popularne, artykuły prasowe i inne.

Dyrekcja Instytutu za najważniejsze osiągnięcia naukowe w roku ubiegłym uznała książki:

– Michał K o k o w s k i , *Copernicus's Originality: Towards Integration of Contemporary Copernican Studies*, Warszawa-Kraków, Wydawnictwa IHN PAN, 2004, ss. 340.

– Beata W y s a k o w s k a , *Surowce i preparaty stosowane w Polsce XIX wieku*, Warszawa, Wydawnictwa IHN PAN, 2004, ss. 156.

– Bożena U r b a n e k , *Zawód położnej na ziemiach polskich w XIX i XX w.*, Katowice, 2004, ss. 267

Wykłady i referaty wygłoszone na zaproszenie instytucji naukowych w kraju

Organizowanie Uniwersytetu S. Batorego po I wojnie światowej (J. Piskurewicz), Pułtusk, 4. VI. 2004,

Komitet szkolny Uniwersytetu Wileńskiego (K. Bartnicka), Pułtusk, 4. VI. 2004,

- Kraków – Wilno: Organizacja Wydziału Sztuk Pięknych Uniwersytetu w Wilnie* (K. Dormus), Pułtusk, 4. VI. 2004,
- Absolwenci Uniwersytetu Wileńskiego – nauczycielami szkół średnich w szkołach Królestwa Polskiego* (J. Schiller), Pułtusk, 4. VI. 2004,
- Wykładowcy Uniwersytetu S. Batorego w okresie międzywojennym* (E. Tylińska), Pułtusk, 4. VI. 2004,
- „Sibirica“ w zbiorach Archiwum PAN w Warszawie (D. Zamojska), Warszawa, 21, VI. 2004,
- Konferencje Rektorów Szkół Akademickich w Polsce 1919–39* (D. Zamojska), Warszawa, 22. IX. 2004,
- Źródła do dziejów medycyny w zbiorach Archiwum PAN w Warszawie* (D. Zamojska), Warszawa, 19. XI. 2004,
- Materiały do dziejów nauki i oświaty w zbiorach Archiwum PAN w Warszawie* (D. Zamojska), Warszawa, 4. III. 2004,
- Wychowanie na styku kultur* (L. Zasztowt), Kraków, 15. IX. 2004,
- Granice ugody z Rosją w koncepcjach wileńskich krajowców* (L. Zasztowt), Warszawa, 9. IX. 2004,
- Szkoły elementarne na ziemiach litewsko – ruskich po roku 1832* (L. Zasztowt), Pułtusk, 4. VI. 2004,
- Wątek maryjny w modlitwach Gertrudy Mieszkówny* (K. Targosz), Rzeszów, 2004,
- Barokowość i oświeceniowość gdańskich naturalistów Jacoba i Johanna Philippa Breyniusów* (K. Targosz), Olsztyn, 2004,
- Nowe fundamentalne aspekty myśli Kopernika* (M. Kokowski), Toruń, 11. IX. 2004,
- Narodziny myśli naukowca T. S. Kuhna i jej aktualność* (M. Kokowski), Kraków, 1. IV. 2004,
- Transfer techniki jako efekt uboczny wydarzeń politycznych* (B. Orłowski), Kraków, 15. IX. 2004,
- Żagański sen Keplera* (J. Włodarczyk), Zielona Góra, 15. XI. 2004,
- Zabytki techniki i ich wykorzystanie* (A. Wójcik), Zabrze, 10. IX. 2004,
- Ochrona najcenniejszych relikwii dziedzictwa przemysłowego* (A. Wójcik), Kraków, 18. X. 2004,
- Regulamin zbierania okazów geologicznych* (A. Wójcik), Bochnia, 4. VI. 2004,
- Podziemne kopalnie siarki w Polsce* (A. Wójcik), Bochnia, 4. VI. 2004,
- Nowoczesne metody prezentacji eksponatów muzealnych* (A. Wójcik), Krasiejów, 13. XII. 2004,
- Podziemne zabytki techniki* (A. Wójcik), Kowary, 25. VI. 2004,
- Czy w matematyce istnieją różne paradygmaty badawcze* (W. Wójcik), Ciążeń k. Konina, 26. VI. 2004,
- Metafizyka jako postulat nauk szczegółowych* (W. Wójcik), Warszawa, 20. II. 2004,
- Historia pierwiastka narkotycznego* (H. Lichocka), Warszawa, 20. X. 2004,

- Rośliny odurzające i ich lecznicze zastosowanie w początkach XIX wieku* (A. Trojanowska), Warszawa, 20. X. 2004,
- Zatrucia roślinnymi środkami odurzającymi* (B. Wysakowska), Warszawa, 20. X. 2004,
- „*Dla zdrowia, animuszu i edukacji...*” (I. Arabas), Gdańsk, 4. X. 2004,
- Dawne apteczki domowe w orbicie przemian kultury zdrowotnej w Polsce* (I. Arabas), Ciężen k. Konina, 28. II. 2004,
- Recepcja polskich naukowych osiągnięć w zakresie nauk medycznych na Zachodzie* (A. Śródka), Kraków, 15. X. 2004,
- Tomasz z Akwinu i jego teoria uczuć* (R. Zaborowski), Warszawa, 15. IV. 2004,
- Uczucie we fragmentach presokratyków* (R. Zaborowski), Poznań, 19. IV. 2004,
- O wielopoziomowości tekstu Homera* (R. Zaborowski), Poznań, 20. IV. 2004,
- Mistycyzm Towiańskiego w analizie lekarskiej* (R. Zaborowski), Kraków, 27. IV. 2004,
- Medycyna w zastosowaniu do analizy literackiej* (R. Zaborowski), Warszawa, 18. V. 2004,
- Kazimierz Dąbrowski – wprowadzenie do biografii* (R. Zaborowski), Warszawa, 22. VI. 2004,
- Tomasz Zieliński i Wincenty Lutosławski – próba porównania biografii* (R. Zaborowski), Kraków, 17. IX. 2004,

Pracownicy Instytutu uczestniczyli w pracach organizacyjnych:

- a) panelu naukowego w ramach 17 Zjazdu Historyków Polskich w Krakowie
- b) sesji naukowej poświęconej historii nauki
- c) ogólnopolskich obchodów 250 rocznicy urodzin Stanisława Staszica pod patronatem Prezesa PAN i Prezesa TNW, we współpracy z Archiwum PAN i instytucjami m.in. takimi jak: muzea, Towarzystwo Przyjaciół Szkół Staszicowskich, wyższe uczelnie.

Pełnione funkcje redaktorów naczelnych czasopism naukowych:

1. doc. dr hab. Halina Lichočka – „*Analecta*”,
2. prof. dr hab. Stefan Zamecki – „*Kwartalnik Historii Nauki i Techniki*”
3. prof. dr hab. med. Andrzej Śródka – „*Nauka Polska*”.
4. prof. dr hab. Stefan Zamecki – „*Monografie z Dziejów Nauki i Techniki*”
5. dr Jarosław Kurkowski – sekretarz redakcji „*Analectów*”
6. doc. dr hab. Bożena Płonka-Syroka z-ca redaktora naczelnego „*Medycyny Nowożytnej*”.
7. mgr Anna Trojanowska – sekretarz techniczny redakcji „*Kwartalnika Historii Nauki i Techniki*”,
8. doc. dr hab. Robert Zaborowski – sekretarz redakcji „*Organonu*”,
9. doc. dr hab. Jaromir Jeszke – „*Medycyna Nowożytna*”.

Udział pracowników Instytutu w pracach Komitetów Redakcyjnych czasopism naukowych:

- prof. dr hab. K. Bartnicka – „Rozprawy z Dziejów Oświaty”, „Kwartalnik Pedagogiczny”, „Ars Educandi”, „Biuletyn Historii Wychowania”
- dr P. Komorowski – „Kwartalnik Historii Nauki i Techniki”
- doc. dr hab. J. Piskurewicz – „Kwartalnik Historii Nauki i Techniki”, „Nauka Polska”
- prof. dr hab. J. Różewicz – „Kwartalnik Historii Nauki i Techniki”
- prof. dr hab. A. Śródka – „Kwartalnik Historii Nauki i Techniki”, „Medycyna Nowożytna”
- doc. dr hab. B. Urbanek – „Kwartalnik Historii nauki i Techniki”, „Medycyna Nowożytna”
- prof. dr hab. S. Zamecki – „Zagadnienia Naukoznawstwa”, „Nauka Polska”
- doc. dr hab. L. Zasztowt – „Kwartalnik Historii Nauki i Techniki”, „Rozprawy z Dziejów Oświaty”, „Nauka Polska”, „Przegląd Wschodni”

Opracowała *Janina Owczarek*

PROMOCJA KSIĄŻKI MARIII SKŁODOWSKIEJ-CURIE *AUTOBIOGRAFIA. WSPOMNIENIA O PIOTRZE CURIE*

Dnia 5 maja 2005 r. w Bibliotece Uniwersytetu Warszawskiego odbyła się promocja książki Marii Skłodowskiej-Curie: *Autobiografia. Wspomnienia o Piotrze Curie*, wydanej wspólnie przez Dom Wydawniczo Promocyjny i Polskie Towarzystwo Chemiczne-Muzeum Marii Skłodowskiej-Curie w maju b.r. Została ona napisana przez uczoną w latach 20. na wyraźną prośbę Amerykanek, które wsparły ją finansowo w latach 1921 i 1929, przekazując fundusze na budowę i wyposażenie Instytutów Radowych w Paryżu i w Warszawie. Po kilku latach Maria Skłodowska-Curie dopisała wspomnienie o swoim mężu.

W Polsce książka ta ukazała się kilka razy, ostatnio w roku 1959, ale tylko jako *Autobiografia*, bez dodatku o Piotrze Curie. Obecne jej wydanie, wzbogacone o liczną ikonografię, ukazało się z okazji Światowego Roku Fizyki, a także jako upamiętnienie dwóch rocznic: 80-lecia wmurowania kamienia węgielnego pod budowę Instytutu Radowego w Warszawie w czerwcu 1925 r. oraz wygłoszenia przez Marię Skłodowską-Curie wykładu w Instytucie Francuskim, mieszczącym się wówczas w Pałacu Staszica, a poświęconego organizacji pracy Instytutu Radowego w Paryżu. Kilka dni później uczona spotkała się z fizykami